

EGYLETI ÉRTESETŐ.

Muzeum-Egyletünk idei közgyűlése április 15-dikén tartatván meg, gr. Esterházy Kálmán egyleti elnök következő beszéddel nyitotta meg:

Tisztelt muzeum-egyleti közgyűlés!

A hazai tudományos intézetek közmívelődési hatása elvitázhatlan és ha a szellem, mely azokat vezérli és bennök nyilvánul, nemzeti; ha a munkásság, melyet felébresztenek, elősegítnek és fentartanak a tudományok előbbvitelére és alkalmazásuknak általánosítására, a hazának ismertetésére szolgálnak, úgy azok nem csak általánosan felelnek meg hivatásuknak, hanem a nemzetben a nemzeti mívelődést segitvén elő, életképességét növelik és ezt hazánkban a közmívelődés vezérévé teszik.

Az Erdélyi Muzeum-Egylet az erkölcsi kötelezettségnek, mely reá alapítói hagyományként szállott, teljes erejéből igyekeztvén mindig megfelelni, hivatásának tudatával, hogy mennyire tett számot a hazai, nemzeti és tudományos intézetek sorában, az a múlt évet illető egyleti működésről szóló igazgató választmányi, szakosztályi és tisztikari szabályszerűleg teendő jelenlésekből is megítélhető. A mint e tudományos intézetnek alapját a hazafias áldozatkészség tette le, úgy fentartása és fejlesztése is legnagyobb részben abban nyeri ugyyszólva éltető forrását, Nyerje továbbra is, mert létele a nemzet lételétől elválaszthatlan.

Üdvözölvén a t. közgyűlést, reményelem, hogy a meghallgatandókban lesz mit vehetni örvendetesen tudomásul és az egylet jövőjét tekintve biztatónak.

Az Erdélyi Muzeum-Egylet közgyűlését megnyitottnak nyilvánítom.

A tárgysorozat további pontjai közül ide igtatjuk azon jelentéseket, melyek szakosztályunkat közelebről érdeklik.

1. Titkári jelentés az igazgató választmány 1885 évi működéséről.

Tisztelt Közgyűlés!

A lefolyt 1885 év nem csak azért nevezetes év egyletünk történelmében, mivel muzeumunk megalapításától számítva a 25-ik év volt, hanem azért is, mivel a Budapesten rendezett országos kiállítás alkalmat nyújtott, hogy 25 évi munkásságunk eredményeit, ha csak vázlatosan is, szélesebb körű közönségnek is bemutatthassuk.

A múlt évi közgyűléstől nyert meghatalmazás alapján az igazgató választmány az országos kiállításon a következő kiállítványokat mutatta be:

a) Teljes sorozatát azoknak a kőzeteknek, a melyeket földtani gyűjteményünk őrségéde, Dr. Herbich Ferencz, a keleti határhegységen gyűjtött azoknak a földtani felvételeknek az alkalmából, a melyeket a magyar birodalom földtani térképe összeállítása czéljára felsőbb megbízásból eszközölt.

b) Egy igen szép sorozatot csiszolt kőzetek mutatványaiból, a melyek ipari czelokra felhasználható kitöréses tömör kőzeteinknek, márványainknak, kovag- és üledék-kőzeteinknek legszebbjeiből voltak kiválasztva.

c) A muzeumunkban levő nagy meteor-követ.

d) Egyletünk összes kiadványait, a melyek alakulása óta 1885-ig megjelentek.

e) Egy mutatvány-gyűjteményt kitömött állatokból, csontvázakból és szeszenben tartott készítményekből, állattani gyűjteményünkől kiszemelve.

Ezek az eddig elsorolt kiállitmányok a közoktatásügyi csarnokban, igen előnyös helyen, két nagy szekrényben és egy állványon voltak elhelyezve.

f) A művelődéstörténelmi pótkiállításra fel volt küldve egy szép sorozat tárgy régiségtárunkból, a melyeket a gyűjtemény őre, dr. Czobor Bélával, a pótkiállítás rendezőjével együtt szemelt ki.

A kiállítás eredménye egyletünkre nézve minden tekintetben kielégítő. A kiállítást látogató közönség nagy érdeklélssel szemlélte a kiállitmányokat, és nekem magammal volt szerencsém számos külföldi kitünőségnek is bemutatni gyűjteményünket. De kivált ki kell emelnem azt a jelenetet, a mikor koronás királyunk ő felsége szerencsétlenné kiállitmányunkat látogatásával. Legyen szabad ezt elbeszelnem:

Ő Felsége közeledvén kiállitmányunkhoz, egy pillantást vetett az „Erdélyi Múzeum-Egylet” feliratára, hozzám fordult e szókkal: „ez Kolozsvárt van ugy-e?” Igenlő feleletem után a lehető legrövidebben bártorkodtam elsorolni a kiállított tárgyak mivoltát, mi közben Ő Felsége egészen oda lépven a szekrényekhez rövid ideig, de nagy figyelemmel jártatta végig szeméit rajtuk és aztán legmagasabb megelégedésének e szókkal kegyeskedett kifejezést adni: „ez nagyon szép.”

A jury is elismerte törekvésünket, egyletünknek odaitélvén az első rangú kitüntetést, a diszoklevelet.

A kiállított tárgyak elrendezésére, bemutatására és hazaszállítására az igazgató válaszmány a titkárt, dr. Herbich Ferencz és Klir János őrségédeket küldte ki, a kiállított tárgyak ismét haza is kerültek.

A kiállításra tett összes költség, az útiköltségeket is bele számítva, nem haladta meg az 1000 frtot, a mely összegből 550 frt a szekrények árára esik, és e szekrényeket haza is hozatta a válaszmány.

A második nevezetes mozzanata a múlt év történelmének az, hogy felejthetetlen alapítónk gróf Mikó Imre emlékmellszobra elkészült. A szobor kitűnően sikerült és dicséri a Schlick féle öntődét, a melyben készült. Sajnos, a kitűnő művész, a ki oly önzetlen készséggel vállalkozott volt a minta megkészítésére, ifj. br. Vay Miklós, nem érthette sikerült műve örömet. Utolsó műve ez, és noha e körülmény emeli magának az emlékek művészi becsét, még sem enyhítheti a sajnó fájdalmát, a melylyel a lángelmű hazafi és művész korai és véletlenül bekövetkezett elhunyt elárasztja az érző keblet. Az igazgató választmány a gyász hír vétele után rögtön meleg hangú nyilatkozatban fejezte ki részvétét az ősz családfőhöz intézett levelében, a mely éppen oly meleg viszhangra is talált.

A szobor talpazatának rajza is készen van. Gróf Hedervári-Khuen Arthur készítette a néhai b. Vay Miklós vázlata után. Most abban jár az igazgató választmány, hogy kiszemelje és beszerezze a kőanyagot, természetesen hazai kőzetet, és a lehető legrövidebb idő alatt fogasson hozzá az emlék felállítatásához.

Képviselő útján részt vett az egylet a budapesti régészeti kongressuson és az Aradon ünnepelt Fábrián ünnepélyen.

Az ügykezelés terén a lefolyt 1885 évben semmi nevezetes és feltűnő esemény sem adta elé magát.

A pénzkezelés a múlt évben megállapított költségvetés keretén belül mozgott. Az a mód, a mely szerint a választmány eljár az előirányzat összeállításában és kiadások utalványozásában, mindig biztosít arról, hogy a tényleges végeredmény egy kis többletet a bevételben, egy kis megtakarítást a kiadásban fog felmutatni, és ez a múlt évben is úgy volt. A bevételekben 378 frt 61 kr többlet, a kiadásokban 1634 frt 62 kr megtakarítást mutat ki a zárszámadás a költségvetés előirányzatához képest; a körülményeknek köszönhetjük, hogy az idei számlára akkora pénztármaradékot hozhattunk át, hogy előre láthatólag fedezhetni fogjuk az emlékszóbor felállítatásának tetemes költségeit, a nélkül, hogy akár a szükséges költségeket megszorítsuk, akár a tőkéhez kellene nyulnunk.

Tőkéinkben a lefolyt évben oly változás nem történt, a mely a főállományt megmánsította volna.

A rendes ügykezelés folyamában 12 ülést tartott a választmány, a melyek jegyzőkönyvei a t. közgyűlés asztalán vannak és 153 határozatot foglalnak magukban; a beadványok száma 120-ra megy.

A szakosztályok szokott élénkséggel működtek és közzé tették e működés eredményét a magok kiadványaiban. Az egylet támogatásával jelent meg a magyar kir. földtani intézet kiadványaiban dr. Herlich Ferencz nagybecsű műve az erdélyi mészkőszirtek őslényi faunájáról magyar és német nyelven, a mely reánk nézve kiválóan azért fontos, mivel a benne leirt fajok, a mi muzeumunk föld- és őslénytani gyűjteményében vannak.

A gyűjteményekről az örök fogják eléterjeszteni részletes jelentéseiket.

És most, tisztelt közgyűlés, még csak egy szomorú kötelessége van az igazgató választmánynak. Eltemetni és elsiratni azokat a jeleket, a kiket a gondviselés végire mehetetlen végzése elszólitott tagjaink sorából oda, a honnan visszatérés nincs. Igazgató tagjaink közül a lefolyt évben négyet veszítettünk el, báró Apor Károlyt, báró Wesselényi Ferenczet, báró Kemény Domokost és báró Bánffy Albertet, kezdettől fogva erős oszlopaik egyletünknek, ez egy év ragadta el, a mely egyletünk évkönyveiben már ezért is emlékezetes lesz. Alapító tagjaink közül Demjén László, br. Wesselényi István és legujabban Szacs vay Zsigmond váltak meg e földi létől. Részvényes tagjaink közül dr. Ladányi Gedeont veszítettük el, a ki nem csak egyletünk, de az összes hazai tudománynak kiváló díse volt, a kinek elhunyt országos veszteség. Csekély szám, ha számláljuk, de ha meggondoljuk, hogy e kevesen abból az évről-évre kevesbedő csoportból hullott ki, a mely egyletünk alapítója és fentartó törzskara, lehetetlen, hogy fájó aggodalom ne fogja el szívünket, a mikor oda illesztjük a gyászkeresztet neveik eleibe; mert az ők helye üresen marad, és mind közelebb jut hozzánk az a fenyegető kérdés: mi lesz majd, ha mind elfognak azok, a kiket nem csak áldozatkészségök, hanem buzgó érdeklődésök is állandóan kapcsol az egyletünkhez? Elfogyunk, és lesz-e, a ki utánunk avval a fentartó szeretettel fog csüggni intézetünkön, a mely önálló életben fentartani, egyéni küldetésében tovább fejleszteni kívánja? Most, e pillanatban, mondjunk áldást az elhunytak emlékére, és áldozunk sirjukon egy könyvet, fájdalunk és gyászunk csendes bizonyágát.

Finály.

2. Jelentés a régiség- és éremtárról.

Tisztelt Közgyűlés!

Régiség- és éremtárunk a lefolyt 1885. évben egy egész sorozatával a tárgyaknak szerepelt az országos kiállításal kapcsolatban rendezett mivelődéstörténelmi pótkiállitáson. A rendezéssel megbizott dr. Czobor Béla személyesen járt itt, darabról-darabra maga szemelte ki a felküldendő tárgyakat és az igazgató választmány annál szive-sebben engedte meg a felküldést, mivel a becsomagolás csekély költségén kívül más költségbe nem került.

Ezt azonban csak jelezni kívántam.

Gyűjteményünk állapotáról csak annyit mondhatok, hogy rendben van; gyarapodása szám szerint csekély, értékben és érdekességben azonban igazán tetemes volt. Kezdem az új szerzemények elszámolásán.

Januáriusban gróf Eszterházy János ur három darab vas régiséget, szab. kir. Kolozsvár városa egy kis vas ágyut ajándékoztak és Russa Victor ur a derzsidai határról hozott egy csomó őskori cserepet és csontot. Ugyane hónapban alkalom nyílt két ezüst torques meg-

szerzésére, a melyet M.-Sároson leltek. Ezek a római kori barbar ezüst ékszerék a legérdekesebb ősnépismei és mivelődéstörténelmi emlékek közé tartoznak, és mi e két darabot 70 frtnyi aránylag jutányos áron vásároltuk meg.

És a mint hogy a szerencsés események is csoportosan szoktak megjelenni, mindjárt a következő Februárius hóban egy második ezüst lelethez jutottunk, a mely Szász-Csórban fordult elő. Négy darab nagy ezüst fibula, a mely közül kettő egészen ép, és egy láncz vagy öv felváltva négyszögü lemezekből és kerek lánczszemekből alkotva. Ezt a leletet sikerült 100 frton megvenni.

Márcziusban egy pár serpentin díszedényt és egy sajátságos szerkezetü löfegyvert vettünk együtt 32 frton.

Juniusban kaptunk egy pár arany fulbevalót, hasonlóképpen római kori barbar művet, a melyet a munkások az apahidai porondveremben leltek, megvettük arany értéke szerint 55 frton.

Septemberben hozott dr. Primics György Ungurfalváról egy felette értékes bronz leletet, számos csákányból és ékszerből áll, a mely között egy néhány igen ritka idom van. E szép lelet megszerzése 100 frtba került.

Octoberben ismét egy ezüst övet küldtek be Kosztesd-ről, az egész (mert utólagosan még egy töredéket küldtek) 55 frtba került; ugyane hónapban itt helyt vásároltunk egy igen szép kis házi oltárt feszülettel 50 frton.

Deczemberben hozattunk hat darab cserépszobrocskát, a tanagrai szobrocskák utánzataiból.

Ime, t. közgyűlés, alig valami adomány, mind csak vásárlás. Ez különben igen természetes. Ma már oly régiség, a melynek akár anyaga, akár műbecse olyan, hogy muzeumba lehet helyezni, értéktárgy, a melynek ingyen átengedését senkitől se lehet méltányosan kívánni.

Mindazonáltal meg lehetünk elégedve gyűjteményünk gyarapodásával. Nekünk ugy is azt az irányt kell megtartanunk, hogy gyűjteményünk inkább a tárgyak minőségével, mint sokaságával vonja magára a közfigyelmet. Ez irányban haladtunk eddig, ebben haladva mind inkább fogjuk kinyerni azt a közelismerést, a mely már eddig is kiseríte tevékenységünket ezen a téren.

A letelt évben a vallás- és közoktatásügyi miniszter ur intézkedni kezdett az iránt, hogy Mátyás király szülő házát az óvárban alakíttassa át régészeti muzeummá. A kérdéses épület szakértők egyhangu véleménye szerint roskatag, átalakítása ezért alig lehetséges, de mindenesetre oly költséges volna, hogy egészen új és czélszerű épület emelése alig kerülne többbe. Határozatot még nem tudunk; de annyi bizonyos, hogy gyűjteményünk áthelyezése egy tágasabb, világosabb és szárazabb helyiségbe hová-tovább mind sürgetőbbé válik.

Kolozsvárt, április 14-én 1886.

Finály.

Fennebbiekkel kapcsolatosan a régiség-, érem- és irattárt ellenőrző bizottság következő jelentést tette:

Tisztelt Közgyűlés!

Alólirottak 52—1885 közgyűlési j. k. sz. a kiküldetvén arra, hogy az Erdélyi Múzeum-Egylet régiség- és éremgyűjteményeit, viszont a titkári kézelés alatt álló irattárt megvizsgáljuk, melyek mindenike dr. Finály Henrik egyet. ny. r. tanár ur vezetése és felügyelete alatt áll: nyert megbízatásunk értelmében f. hó 13-án a nevezett gyűjteményeket és irattárt megvizsgálván, a következőkben tesszük meg jelentésünket:

1. Az érem- és régiségtár mellett levő titkári irodában rendszeren bekötte találtuk az egylet jegyzőkönyveit 1860-tól, a legutóbbi évét leszámítva; viszont az irattárról évről-évre pontosan vezetett irományjegyzéket és ehhez betűsoros tárgymutatót; ugyancsak a rendszeren vezetett posta- és utalványkönyvet s az ehhez tartozó vevénykönyvet. Emez utalványkönyvről megjegyezzük, hogy ebben időrendben naplószerűleg és tárgyszerint rovatonként bejegyezve találtuk mindamaz utalványokat, melyek a múzeum-egylet pénztárához utaltattak, még pedig az 1885-dik évről pontosan lezárva.

2. A régiség- és éremtárra vonatkozva a szakleltárt teljesen elkészítve találtuk 3 példányban, a következő rovatok szerint: Alapkönyv. Jegyzőkönyv. A tárgy leírása. Becsérték. Lelhely. Szekrényszám. Darab. Ennek alapján szemlét tartván a régiségtáron, mindent a legnagyobb rendben találtunk, kivéve azt, hogy a kiállításra felküldött tárgyak csak nem rég érkezők meg, még kicsomagolva s illető helyekre visszatéve nincsenek. Ugyancsak megkészítve találtuk az éremtár szakleltárát is, hivatkozási rovatokkal ama szakművekre, melyek az illető pénzek definícióját tartalmazzák és viszont az éremtáron is szemlét tartva, mindent a legszebb rendben leltünk.

Végül még csak azt jegyezzük meg, hogy az egylet Wertheim-szekrénye is a titkári irodában van elhelyezve.

Mely jelentésünk megtétele mellett, mély tisztelettel vagyunk a Tekintetes közgyűlésnek és a méltóságos Elnök urnak

alázatos szolgálói

Kolozsvárt, 1886 ápr. 13-án.

Dorgó Albert.

Dr. Ferenczi Zoltán.

3. Jelentés a könyvtárról.

Tisztelt Közgyűlés!

Intézetünk könyvtára a mult 1885-dik évben, tudományos intézetek, társulatok és egyesek adományából 182, az évi rendes 3000 frtnyi könyvtári általányból 344 kötetel, csere útján pedig a budapesti egyetem többszörös példányaiból szerzett 4 darab régi hungaricummal gyarapodott. A többszörös példányok közzé került 32 kötet leszámításával a mult évi gyarapodás 498 kötetet tett, melylyel könyvtárunk létszáma a mult év végén 43,310 kötetre emelkedett.

Az egyetemi könyvtárral közös olvasó termünk, ünnep- és vásárnapokat kivéve, naponként 5 órán, a nyári szünetben pedig hetenként két napon egy-egy óráig állott nyitva. Az olvasók száma, mely naponként általában 40—45 körül állott, nem mutat ugyan emelkedést: de annál örvedetesebb jelenség, hogy könyvtárunk használatát ugy a tanári kar tagjai, mint más szakférfiak közül mind többen-többen veszik igénybe, azon egyetemi hallgatók száma pedig, kik könyvtárunkból lezkekönyveik letétele mellett házi használatra vittek ki könyveket, 292-re emelkedett s így a könyvtár használata és forgalma a mult évben is növekedőben volt.

Az évi gyarapodás a teljesen kész betürendes alapezisztárba be van igtatva, a szakcizimtarak készítése pedig annyira haladt, hogy a 4 főosztály közül kettőnek, t. i. a jog- s államtudományi s az orvostudományi osztályok szakcizimtarai, az egyetemi könyvtár ugyanezen osztályainak külön szakcizimtaraival együtt teljesen elkészültek és bekötve a közönség rendelkezésére állanak, a harmadik, bölcsészeti, nyelvészeti és történelmi főosztály szakcizimtarára pedig, mely könyvtárunkban a legterjedelmesebb lesz, nagyobb részben kész. Ezen, valamint a természettudományi s mathematicai főosztály szakcizimtarára még ez év végéig el lesz készítve és így ezen rég sürgetett munkálat teljesen be lesz fejezve.

Kézirattárunk a mult évben nem gyarapodott. Ennek rendezése és cizimtarozása is meg van kezdve; s mihelyt a szakcizimtarak sok időt és fáradságot kívánó munkája be lesz végezve, főgondomat erre a munkára s legelsőbben is hazánk történelmére nagy becsü eredeti oklevélgyűjtéményünk lajstromozására fogom fordítani. E munkában Zilahy Kiss Béla, a mult évben az egyetemi könyvtárhoz kinevezett könyvtártiszt, mint gyakorlott szakember segédkezésére biztosan számíthatok.

Könyvtárunk helyisége a közelebbi évek gyarapodásaival annyira megtelt, hogy az új helyiségről való gondoskodás most már halaszthatatlanná vált. A hely szűkén azonban könnyen lehet segíteni a könyvtári nagy terem mellett levő tágas és világos folyosó fölhasználásával, mely szekrényekkel felszerelve még mintegy 15—20 évi gyarapodás elhelyezésére elégséges és alkalmas helyet fog szolgáltatni.

Szabó Károly.

Ezután felolvastattott a könyvtár ellenőrzésére kiküldött bizottság jelentése, mely így hangzik:

Tekintetes Muzem-Egyleti Közgyűlés!

Az egylet könyvtárának megvizsgálására a mult évi tekintetes közgyűlés által kiküldve, a vizsgálatot a tisztelettel alólirt bizottság f. hó 13-án teljesítette, a midőn az alkalmazott szuró próbák utján meggyőződött a könyvtár állagának meglétéről, de arról is, hogy a rendelkezésre álló belső helyiségek és állványok könyvek további elhelyezésére nem elégségesek.

A könyvtárnok urnak az ebbeli hiány megszüntetésére vonatkozó javaslatával, hogy a jelenleg másodpéldányok, hírlapok elhelyezésére szolgáló, egyébként teljesen elzárt folyosó használtassék jövőre rendes könyvtárhelyiségül és hogy vagy hat új könyvállvány készítettessék, teljesen egyetért alólirt bizottság, mert az említett zárt folyosó, azon helyiségektől, melyekben a könyvtár elhelyezve van, tulajdonkép csak annyiban különbözik, hogy e folyosónak az egyetemi udvarra néző fala az udvaron levő fák miatt árnyékosabb, a nélkül, hogy a folyosórész nedves lenne, de egyelőre nincs is szükség arra, hogy ez a fal vétessék igénybe, mert az új állványok elhelyezésére a zárt folyosót a nagy teremtől elválasztó fal használható föl.

Örvendve győződött meg a bizottság arról is, hogy a szakkatálogosból a jogi, orvosi rész egészen, a bölcelet-történelmi pedig jelentékeny részben elkészült s az év folytán az egész munka befejezése várható.

Midőn ez eredményről alólirt bizottság tisztelettel jelentést tesz, nem mulaszthatja el, hogy a tekintetes közgyűlés figyelmét a szakkatálogos kinyomatásának szükségességére ne irányozza.

A tekintetes választmány feladata lehet ugyancsak a kinyomtatás közelebbi módozatairól gondoskodni, mindazáltal alólirt bizottság szükségesnek lát annyit javasolni, hogy a kinyomtatás a szakbeosztás szerint történjék, egyuttal azonban a szakczimjegyzék betürendes névmutatóval láttassék el.

A tekintetes közgyűlésnek tisztelettel

alázatos szolgálai

Dr. Farkas Lajos.

Dr. Concha Győző.

Dr. Szász Béla.

* * *

A szakosztály közelebbi értesítőnk kelte óta következő szaküléseket tartotta:

Április 17-dikén, dr. Szamosi János alelnök vezetése alatt dr. Farkas Lajos egyleti tag olvasá fel „A család és családi hatalom jogi jelentősége a rómaiaknál“ czimű értekezését.

A dr. Felméri Lajos elnöklete alatt május 8-dikán tartott ülésen Kővári László egyleti tag olvasá fel „A magyar történetírás jelenkori feladata“ czimű dolgozatát.

Mindkét művet, valamint dr. Csernátoni Gyula egyl. tagnak a január hóban tartott zárúlésen felolvasott értekezését „A Refrainről“ a jelen füzetben veszik t. olvasóink.

Kolozsvárt, 1886 jun. 10.

A titkár.